

Hindistana giden söwdagär we totynyň oňa sargydy hakynda hekaýat

Category: Goşgular, Kitapcy, Sözler

написано kitapcy | 22 январа, 2025

Hindistana giden söwdagär we totynyň oňa sargydy hakynda hekaýat Hindistana giden söwdagär hem totynyň oňa sargydy hakynda hekaýat

Täjiriň akyllý Totusy bardy,
Şonuň üçin ony il sylaýardy.

Bir gün Hindistana gidermen bolup,
Dogan-garyndaşlaryny ýadyna salyp,

Hersiniň göwnüne ýetesi geldi,
Bir zatjagaz sowgat edesi geldi.

Ýakymly niýetden besläp ýüregni,
Soraşdyrды kime näme geregni.

Totuguşam kem galmady olardan:
«Meň dogduk ilime barsaň bu ýerden,

Kowumdaşlam saňa gabat geler kân,
Baryna salam aýt ýekänme-ýekän.

Aýrallyk ejirni çekýänimi aýt,
Ýatlap, gözümden ýaş dökýänimi aýt.

Bendilikden horluk görýänimi aýt,
Mydam ili ýatlap ýörýänimi aýt.

Olar bilen açyk bolsa-da ara,
Bu dertden gutulmaň çäresin sora.

Bendilikde ýaşap ýörkäň ejirde,

Sataşmagyň mümkin her hili derde.

Her kime bir hili ykbal bolup ýar,
Kim şatlykda, kim hasratda ýaşayar.

Erkinlikde ýaşap ýören Totular
Meni ýat etseler, derdim dep bolar.

Olaň biri maňa has-da mähriban,
Görk-görmegi zyýat, diýseň hoş zyban.

Ömürlük soltan ol göwün köşgümde,
Ah çekýän hemişe onuň yşgynda.

Diýmän: «Garaşmakdan halys ýadadym,
Mydam ýada salsyn beren wadasyn.

Olam hasrat çekip edil men deýin,
Noş edip ýaşasyn aýrallyk meýin...»

akyly sözleri gelip hoşuna,
Söwdagär söz berdi dana guşuna.

Hindistana baryp ýeten badyna,
Beren wadasyny saldy ýadyna.

Erkin totuguşlar topar-topardy,
Söwdagär olaryň ýanyna bardy.

Gowşurdy guşunyň ýollan salamyn,
Ähli sargytlaryn, köňül kelamyn.

Şonda birden erkin totulaň biri
Hemmesinden beter çekip ah-zary,

gaýtdy-da şahadan göýä daş bolup,
Patlap ýere gaçdy çalam-çaş bolup.

Muny gören täjir gepletdi için:
«Iki göwre – bir jan» diýilýäni çyn.

Munuň şeýledigni hut häzir bildim,
Biçäräň ajalna sebäpkär boldum.

Yşkyň ýowuz oýunlary kän eken,
Bu meň totym bilen jana-jan eken.

Bitirmedik bolsam onuň haýysyn,
Beýle agyr günä goşmazdym başym».

Dil – çakmaga, sözem ogşayyp daşa,
Käte sebäp bolýar her dürli işe.

Kä haýyr, kä şer iş basym-basyndan
Döräp dur olaryň çaknyşmasyndan.

Işiň soňun saýman sözleseň eger,
Belli zat – haýyrdan rüstem geler şer.

Mahsus bu hal her bir hökmürowana,
Olaryň azary ýetýändir käne.

Ölüni direldip bilýänem sözdür,
Gülzary çölüstan kylýanam sözdür.

Şol bir sözüň gudrat-güýjüni görýän:
Kim üçin zäher ol, kim üçin derman.

Bu pany jahanda kim bolsaň, bol sen,
Çyn adamsyň diýjek sözüňi bilseň.

Täjirimiz söwda işin bitirip,
Düýelerne dürli-dümen ýük urup,

Sargalan zatlaryň alansoň baryn,
Ugrady nazarlap dogduk diýaryn.

Iline gowuşdy, guşuny gördi,
Bolan-goýan zatlaň habarny berdi:

«Sagydyňy aýdyşyň dek bitirdim,
Totulara salamyňy ýetirdim.

Ähli aýdanlarňy aýtdym olara,
Ähli ýagdaýlarňy aýtdym olara.

Gürrüň berdim çekýän ýürek derdiňden,
Bir totyň bolşuny täsin gördüm men.

Ol guş seniň hal-ýagdaýňy eşdenden,
Patlap ýere gaçdy. Geň galdym çenden.

Gaplady kalbymy gussadyr gaýgy,
Näçe ökünsem-de, ýok indi haýry.

Kä söz ýaýdan çykan peýkama meňzäp,
Synaňa çümýär-de, berýär kän azap».

Dana toty bu sözleri eşdende,
Çekýän dert-ejiri durmady çende.

Edil jan rişdesi üzlen şekilli,
Essi aýyldy-da, ýere ýykyldy.

Söwdagär demligi daralan deýin,
Haş-haşlap, uludan aldy-da demin,

Elinden gidendir öýdüp totusy,
Gürlände, gyryljyk eşdildi sesi:

«Şirin zyban guşum, paýhasly guşum,
Agyr melamata goýduň bu başym.

Elmydama guwanardym saňa men,
Owazyňy eşdermikäm ýene men?

Zyýat saýdym seni jennet guşundan,
Agyr külpet inderdiň meň başymdan.

Sen meň guwanjymdyň, göwün hoşumdyň,
Ähli zatdan eziz görýän guşumdyň.

Seni arzan satyn alanam bolsam,
Meň üçin bar zatdan gymmatdyň, bilseň.

Soňky boljak işi duýman öňünden,
Öz dilimden bela galdym bu gün men.

Dilim, sen kalbymyň hany-soltany,
Öýümiň rysgaly, göwheri-käni.

Sen käte daşyma demirden gala,
Käte-de melamat, towky, dert-bela.

Sensiň meni gamdan halas etjegem,
Sensiň ýene bu başyma ýetjegem.

Kämahal ol sen, kämahal gapan,
Duýman ýaşapdyryn şu günlere çen.

Kä ganyň duşmanym, käte ýaranym,
Kä hasratym, kä sapaly döwranyň.

Käte perişde sen, kämahal şeytan,
Sen – edil ýüregme çenelen peýkam.

Sen käte rehimdar, kämahal zalym,
Görüp bu biçäre guşlaryň halyn,

Düşündim men öz goýberen hatama,
Indi giye-gündiz aglamda näme?!»

Öz ýanyndan samrap oturan täjir,
Guşlaryň bagtyny ýatyran täjir

Gözyaş edip, agram salyp aklyna,
Synandy özüni aklamaklyga.

Gark bolýan biçäre gaçyp mejaldan,
Dalda gözlär akyp barýan sypaldan.

Gam laýyna batan täjir görgüli
Ahyry kapasa uzady eli.

Agyr matam tutup, sallap başyny,
Çykardy daşyna ölen guşuny.

Ölen bolup ýatan toty şobada
Ganatlarny pasyrdadyp howada,

Sypdyrman duýdansyz açylan bagtyn,
Gondy şahasyna belent daragtyň,

Täjir haýran galyp, açdy agzyny.
Soňam üzlem-saplam sözledi şuny:

«Sargan sargydyňda niçik syr baryn
Ozal aňmandyryn, indi bilýärin.

Aňkawlyk bolarmy, heý, mundan beter?
Siziň maňa guran alyňyz ýeser.

Sagdyňy dostlaryňa ýetirdim,
Indem öz başyma bela getirdim.

Başda pirimiň bilmämsoň aýan,
Saňa – peýda etdim, özüme zyýan».

«Sag bol, haýyşymy bitireniňe,
Dostlarymdan habar getireniňe.

Kim görnetin dana, akyllý bolsa, Kimiň sesi belent, ýakymly
bolsa,

daşyňda has mäkäm kapasa baryn,
Men öz ykbalyma garap bilýärin.

Taýymyň sen barkaň ölen bolmagy
Öylanşykly gurlan ýalan bolmaly.

Çakym dogry bolsa, beýtmegi meger,
«Senem şeýt» diýp, maňa iberlen habar.

Aýyplaşma, indi seni terk edýän,
Öz ýegre dostlarmyň ýanyna gidýän».

Hojaýyn dillendi: «Meni utduňyz
Hem örän gymmatly zat öwretdiňiz.

Ýoluň açyk bolsun, Alla ýar bolsun,
Ol size hemişe howandar bolsun!

Maňa sapak beren eý, paýhasly guş,
Uç dostlaň ýanyna, taýyňa gowuş!» Goşgular